

BIULETYN KOWIEŃSKI

W I L B I

WILEŃSKIE BIURO INFORMACYJNE (WILBI) ZAMKOWA 3-3

Nr.

Wilno, dnia 29 sierpnia 1931 r.

502.

T r e ś ć n u m e r u :

I. ZAGADNIENIA POLITYKI ZAGRANICZNEJ.

1. Prasa litewska o kryzysie angielskim.

Dział. Str.

I. 1

III. ZAGADNIENIA POLITYKI WEWNĘTRZNEJ I ŻYCIE SPOŁECZNE.

K r o n i k a .

2. Dokoła sprawy Voldemarasa.

III. "

X. ZAGADNIENIA HISTORYCZNE.

3. Stosunki wyznaniowe w republice litewskiej.
4 10lecie Litewskiego Teatru Państwowego.

X. 2.
" 4.

-----oooooooo-----

I. ZAGADNIENIA POLITYKI ZAGRANICZNEJ.

Prasa litewska o kryzysie angielskim.

"Lietuvos Aidas" Nr.191 z dn.26.VIII.1931 r. Artykuł p.t.

Rząd narodowy w Anglii". Streszczenie:

Kryzys ekonomiczny w Anglii spowodował dymisję socjalistycznego Gabinetu Mac Donalda. Zmiana rządu w Anglii odbija się niewątpliwie w polityce europejskiej. Zmianę tę odczuja w pierwszym rzędzie Niemcy. Dla Niemiec socjalistyczny Gabinet angielski był najdogodniejszy. Obecny Gabinet koalicyjny rzucił hasło zwiększania eksportu. Tem samym wzrosła konkurencja dla Niemiec.

Jak się zdaje parlamentaryzm angielski również stoi w przededniu kryzysu

"Lietuvos Žinios" Nr.192 z dn.26.VIII.1931 r. Artykuł p.t.

Znamienny objaw". Streszczenie:

Kryzys Gabinetu angielskiego wynikał dosyć niespodziewanie. Tem niemniej Anglicy wykazali, że stoją wyżej ponad partyjnictwem i stworzyli Gabinet koalicyjny. Jest to fakt bardzo znamienny i pouczający, zwłaszcza w dzisiejszych ciężkich nietylko pod względem ekonomicznym, lecz i polityczno-etycznym czasach

III. ZAGADNIENIA POLITYKI WEWNĘTRZNEJ I ŻYCIE SPOŁECZNE.

K r o n i k a .

Dokoła sprawy Voldemarasa. Jak podają "Lietuvos Žinios" /Nr.192/, właściciel hotelu Continental Kravec, który utracił 25% zdolności do pracy zgłosił przeciwko Wojtkiewiczowi powództwo cywilne w wys.12 tys.litów.

Jak wynikało z długiego przemówienia prokuratora wina wszystkich 24 oskarżonych została udowodniona. Wszyscy oni należeli potajemnie do organizacji "Żelaznego Wilka". Prokurator oświadczył, że 6-ciu oskarżonych a mianowicie Macziujka, Gineitis, Steikunas, Swietlowski, Pupalejgis i Wojtkiewicz zorganizowali i dokonali zamachu na płk.Rustejkę. Następnie prokurator charakteryzował rolę każdego oskarżonego voldemarasowca. 6-ciu zarzuca się zamach na Rustejkę, zaś 18-tu organizację powstania. W liczbie tych 18-tu znajduje się sam Voldemaras.

Przemówienie prokuratora wywarło na oskarżonych przygnębiające wrażenie. Voldemaras, wychodząc z sali wraz ze swym obrońcą Chorażyckim ocierał pot z czoła. Macziujka idąc z towarzyszami gniewnie mówił o roli Wojtkiewicza w całej sprawie.

Następnie zabrakł głos obrońca Wojtkiewicza i Pupalajgisa i Wojtkiewicza adw.Tumenas oraz Kazlas. Z wywodów p.Tumenasa wynikało, że Pupalajgis i Wojtkiewicz nie mieli zamiaru zamordować płk.Rustejkę, a tylko się zemścić ze względów osobistych.

Obrońca Gineitisa, Macziujki i Steikunasa prof.Stankiewicz twierdził w swej mowie, opierając się na zeznaniach świadków, że Gineitis, Macziujka i Steikunas nic wspólnego z zamachem na płk.Rustejkę nie mają. Wojtkiewicz i Pupalejgis sami przeprowadzili zamach. Pierwotnie Wojtkiewicz chciał dokonać zamachu na własną rękę, lecz nie ufając własnym siłom wciągnął do tej roboty Pupalejgisa.

W związku z przemówieniami obrońców oskarżeni odzyskali dobry humor.

Jak podają "Lietuvos Žinios" Nr.193, Matylda Voldemarasowa udzieliła korespondentowi "Journal de Rouen" wywiadu w sprawie politycznych niepowodzeń swego męża. Voldemarasowa oświadczyła, że przyczyną niepowodzeń i właściwą sprawczynią nieszczęść Voldemarasa jest p.Purenasowa, która jako socjaldemokratka, a zdaniem p.Voldemarasowej jako bolszewiczka nie może znieść nic narodowego. Od pierwszej chwili przewrotu, gdy tylko na czele rządu stanął Voldemaras p.Purenasowa rozpoczęła przeciwko niemu wielką i zacieklą kampanję wcale

nie licząc się ze środkami. P.Purenasowa, jak twierdzi Matylda Voldemarasowa cały czas przygotowywała różne zamachy na Voldemarasa. Pierwszy zamach, który się udał dokonany został 6 maja 1928 r. w Kownie w teatrze państwowym. Zamach ten zorganizowała policja litewska za inspiracją i pod ogólnym kierownictwem p.Purenasowej.

P.Voldemarasowa przy tej okazji charakteryzuje państwowe władze litewskie w bardzo czarnych barwach, nazywając np.kierowników policji wręcz bandytami i ludźmi nieokrzesanymi.

Jak się dowiadują "Lietuvos Žinios" u czynników miarodajnych Voldemarasowej prawdopodobnie zostanie zakazany wjazd na Litwę.Jak wiadomo p.Voldemarasowa jest obywatelką francuską.

X. ZAGADNIENIA HISTORYCZNE.

Stosunki wyznaniowe w republice litewskiej.

"Pierwsze 10-lecie Niepodległej Litwy".Artykuł ks.Mironasa p.t."Wyznania w Niepodległej Litwie". Streszczenie:

Od chrztu Litwy w 1386 r. najliczniejszą część ludności Litwy stanowili rzymscy-katolicy. Procentowo przedstawiałyby się to jak następuje: Rzym.-kat.85,72%; ewangelików-luteranów 3,28%; ewangelików-reformatów 0,53%; ortodoksów 1,13%; starowierów 1,59%; Żydów 7,65%; Mahometan 0,05%; Baptystów 0,02%; Karaimów 0,01%. Poza tem istnieje kilka małych sekt jak marjawici, adwentyści i t.p., których się nie uwzględnia z powodu małej liczebności.

W myśl ustaw rosyjskich Kościołem panującym był Kościół ortodoksów /prawosławny/. Wszystkie inne wyznania były jedynie tolerowane. W tym też duchu wydawano ustawy. Wyznanie panujące, prawosławne posiadało swój najświętszy synod, który regulował sprawy wyznaniowe prawosławnych zupełnie samodzielnie i którego rozporządzenia nie były ograniczane przez żadne Ministerstwo. Prawosławni na Litwie byli otaczani specjalną opieką w celach raczej politycznych niż wyznaniowych. Przez cerkiew rusyfikowali oni inne narodowości. Najsilniejszym narzędziem rusyfikacji były mieszane małżeństwa. Osoby, wstępujące w związki małżeńskie z ortodoksami były już dla swego narodu stracone. Żadnych kompromisów tu nie uznawano. Dzieci musiały być prawosławne, a tem samem i rosyjskie. W celach rusyfikacyjnych nabudowano cerkwie, w których się nie zbierało w święta nawet po kilkadziesiąt osób. Popi specjalnie uprzywilejowani odegrywali rolę misjonarzy.

W niepodległej Litwie sytuacja wyznań się zmieniła. Konstytucja litewska głosi swobodę wyznań. Rząd wymaga jedynie, ażeby kanony poszczególnych wyznań były uzgodnione z ustawami państwowymi. Wszystkie wyznania nawet katolickie musiały się pod względem administracyjnym w nowym państwie litewskim się zreorganizować i przystosować do zmienionych warunków geograficzno-politycznych. Najłatwiej dokonał tego kościół rzymsko-katolicki, zwłaszcza, gdy zawarto konkordat i stworzono zupełnie samodzielną litewską prowincję kościelną. Interesy kościoła litewskiego zostały oddzielone od Metropolji Mohylewskiej i Warszawskiej. Powstała Metropolja Kowieńska z czterema biskupstwami. Na mocy konkordatu kościół uzgadnia swą akcję z państwem, nie naruszając jednak swobód i autorytetu innych wyznań. Prowadzona przez kościół metrykacja ślubów, zgonów i urodzin ma moc prawną. Duchowieństwo ma zapewnione pobory, których wysokość określają odnośne ustawy. Księża dzielą się na kategorie odpowiednio do zajmowanego stanowiska. Proboszczowie i wikariusze otrzymują jednak tylko trzecią część poborów, otrzymywanych przez urzędników państwowych tejże kategorii. Wyznanie katolickie reprezentowane jest na Litwie przez 716 kościołów i 938 duchownych; Poza tem przez dwa seminarja duchowne /Kowno i Wykowyszki/ oraz wydział teologiczny przy uniwersytecie kowieńskim. Budżet przewiduje na potrzeby kościoła katolickiego 1.376.302 lity. Katolików w państwie litewskim jest 87,72%.

Co się tyczy organizacji pozostałych wyznań, ewangelicy reformowani /kalwini/, stanowiący zaledwie 0,53% całej ludności

/10.778 ludzi/ utworzyło w Birżach swój konsystorz i wybrało superintendenta. Dzięki swej ruchliwości zdobyli kalwini nawet spore środki materialne. Posiadają oni 10 kościołów oprócz kaplic i 5 duchownych. Budżet przewiduje na ich potrzeby 33.760 litów.

Nie da się tego powiedzieć o luteranach, którzy nie posiadają tej sprężystości organizacji co kalwini. Życie kościelne ewangelików-luteranów zostało zakłócone przez walki narodowościowe. W państwie litewskim liczą luteranie 66.578 wyznawców, stanowiąc 3,48% ogółu ludności. Ustrój luteranów przypomina ustrój kalwinów. Mają oni superintendenta i pastorów. Posiadają 48 kościołów i kaplic oraz 15 duchownych. Konsystorz ewangelików-luteran obierany jest na trzy lata. Składa się on z przedstawicieli trzech synodów: Litwinów, Niemców i Łotyszów. Synody dla regulowania swych potrzeb zbierają się corocznie według ustalonego przez konsystorz trybu. Przedstawiciele do konsystorza wybierają synody po ukończeniu 3-letniej kadencji konsystorza. Pod względem narodowości parafie ewangelicko-luteranские nie są jednolite i zależnie od przewagi danej narodowości nabierają swoistego odcienia. Na tem tle powstają też trudności.

Prawosławni posiadają swą Radę Kościelną, która na mocy uchwały, odbytego w Moskwie w 1918 r. zgromadzenia zastąpiła Konsystorz Duchowny. Na czele prawosławnych stoi metropolita litewski i wileński, zarządzając wszystkimi cerkwiemi, które przed wojną należały do metropolii Wileńskiej, Chełmskiej i Warszawskiej oraz do biskupa grodzieńskiego. Liczba prawosławnych wynosi 22.925, czyli 1,13%; liczba parafii i filii - 24; liczba świątyń - 27. Zapomog ze skarbu państwa pobierają prawosławni w wys. 46 tys. litów.

Starowierzy prześladowani przed wojną przez rząd rosyjski zostali na Litwie zrównani w swych prawach z innymi wyznaniami. Zorganizowali się oni podobnie jak prawosławni i utworzyli radę, która kieruje wyznaniowymi sprawami. Jedynie pod względem hierarchii starowierzy nie zorganizowali się jeszcze. Ich "nastawnicy" nie posiadają żadnego cenzusu naukowego. Pod tym względem dużo jeszcze wody upłynie zanim się oni zorganizują. Liczba starowierców wynosi 202.149 czyli 1,59%; liczba parafii i filii - 51, duchownych 51. Metrykacja jest prowadzona nieudolnie.

Żydzi stanowią 7,65% ludności Litwy /155.125 ludzi/. Posiadają 500 synagog i domów modlitwy. Rabinów jest 160, przynajmniej zarejestrowanych w Departamencie Wyznań. Samodzielnych punktów metrykacji posiadają Żydzi 41, a pomocniczych 134. Istnieją 3 seminarja duchowne: w Skłodzie, Kielmiach i Telszach. Według ustaw rosyjskich żądano, ażeby rabinowie kończyli specjalnie założone przez rząd szkoły i dopiero takim rabinom wolno było prowadzić metrykację. Jednakże społeczeństwo żydowskie uważało rabinów kończących takie szkoły za intruzów i nie darzyło ich żadnym autorytetem. Natomiast duży autorytet posiadali rabinowie bez cenzusu państwowego, którzy odbyli studia talmudyczne w specjalnych seminarjach, tolerowanych zaledwie przez rząd rosyjski. Rabinowie państwowi zdawali sobie sprawę ze swej sytuacji i unikali wtrącania się w wyłącznie wyznaniowe sprawy swych współwyznawców, zadawałniając się prowadzeniem metrykacji, odbieraniem przysięgi sądowej i wykładaniem religji w szkołach.

W niepodległej Litwie rabinowie stworzyli związek rabinów z autorytetami na czele. Po dziś dzień zdarzają się w miasteczkach spory co do wyborów rabina przyczem związek rabinów musi kwestję rozstrzygać. Rząd w sprawy wyznaniowe Żydów nie wtrąca się.

Istnieją też na Litwie od czasów witołdowych Karaimi. Są oni pochodzenia semickiego, lecz z Żydami z powodu różnic religijnych mało się kumają. Stolicą Karaimów na Litwie są Troki. Obecnie wobec odcięcia Trok mała garstka Karaimów znajduje się w Poniewieżu w liczbie 155-ciu osób /0,01%/. W Poniewieżu też mieszka duchowny karaimski, zależny od trockiego "Gahama". Prowadzi on metrykację Karaimów i pobiera 300 litów rocznie od rządu.

Równie dawno jak Karaimi mieszkają na Litwie też Tatarzy-mahometanie. Zależą oni od taurydzkiego Muftiego. Mahometanie liczą na Litwie zaledwie 1.107 głów. Potrzeby religijne ich załatwia trzech mułków. Prowadzą oni też metrykację i pobierają we trójkę 300 litów rocznie. Parafianie wybierają sobie mułkę, kierując się nie cenzusem naukowym a moralnym autorytetem danego kyndydata.

Obecnie mułkowie znajdują się pod zarządem departamentu wyznań i żadnych stosunków z Muftim taurydzkim nie utrzymują.

Pozatem istnieje jeszcze na Litwie kilka małych, młodych sekt, wyrosłych na gruncie protestantyzmu i interpretujących w swoisty sposób pismo święte. Należą do nich baptyści, adwentyści, metodyści, którzy nie mając mocnej organizacji i podstaw naukowych nie mogą liczyć na szersze powodzenie. To samo można powiedzieć o marjawitach. Tylko jeden ksiądz marjawicki znajduje się na Litwie. Nie ma ta sekta powodzenia głównie ze względu na swe polskie pochodzenie.

Poniższa tabelka ilustruje stosunki wyznaniowe na Litwie:

Nr.	Nazwa organizacji.	Liczba. wiernych.	%Ogółu ludności	Zapomogi państw.	Zapomogi na jednostkę.
1.	Rzym-kat.	1.739.393	85.72	1.376,302	0,79
2.	Izraelici	155.125	7,65	116.510	1.07
3.	Ewang-lut.	66.578	3,28	60.560	0,90
4.	Starowierzy	32.149	1,59	32.960	1
5.	Prawosławni	22.925	1,13	46.000	2
6.	Ewang.reform.	10.678	0,53	33,760	3,16
7.	Mahometanie	1.107	0,05	300	0,27
8.	Karaimi	155	0,01	300	2
9.	Baptyści	379	0,02	-	-
10.	Adwentyści	200	+	-	-
11.	Marjawici	55	-	-	-
12.	Metodyści	245	-	-	-

Uwaga: Cyfry powyższe odnoszą się do roku 1930.

Dziesięciolecie Litewskiego Teatru Państwowego.

"Pierwsze 10-lecie Niepodległej Litwy" Kowno 1930 r.

Streszczenie:

1. Teatr Dramatyczny.

Pierwsze kroki Litewskiego Teatru Dramatycznego były bardzo skromne. Nie posiadając własnej szkoły teatralnej, korzystał teatr litewski z elementów obcych szkół w tej liczbie rosyjskiej. Jeżeli chodzi jednak o repertuar, teatr litewski od razu dowiódł, że dramaturgia rosyjska jest mu obca a rosyjska ideologia wręcz szkodliwa. Prądy, nurtujące wśród inteligencji rosyjskiej z okresu przedwojennego nacechowane dekadencją i biernym pesymizmem, nie nie dawały Litwinowi, wychowanemu w ciężkich warunkach ekonomicznych i mającemu światopogląd nawskroś wiejski. Nie odpowiadał też Litwinowi współczesny repertuar zachodnio-europejski pełen tradycji, ideologii wielkich miast, przemysłu i szatańskiego tempa. Wobec tego zwrócił teatr litewski uwagę na utwory klasyczne. O ile poza repertuarem klasycznym korzystał teatr litewski ze sztuk współczesnych, odegrywały one jedynie rolę pokazową i przeznaczone były na rozwinięcie zdolności aktorów i reżyserów.

Zwolna w repertuarze Teatru Litewskiego zaczęły się coraz częściej ukazywać oryginalne sztuki litewskie. Teatry litewskie szukają dramaturga i dokładają wszelkich starań, ażeby w razie jego wykrycia dać mu wszelkie możliwości pracy. Apel teatru nie pozostał bez echa. Przyszli mu z pomocą literaci litewscy, których utwory dały teatrowi możliwość szukania własnych form i kroczenia po drogach o wyraźnym narodowym charakterze. Na znalezieniu czysto narodowych właściwości polega najważniejsze zadanie teatru litewskiego. O ile zadanie to nie zostanie spełnione, teatr nie będzie narodowy, a stanie się przeciętnym teatrem europejskim.

/c.d.n./

17